

Trosbekendelsen som fast led i gudstjenesten er en misforståelse

Indtil 1992 var trosbekendelsen ikke et fast led i gudstjenesten. I biskoppernes "Vejledning i den danske folkekirkes gudstjenesteordning" (min udgave er fra 1986) hedder det:

"Hvor forsagelsen og trosbekendelsen bruges, kan de fremsiges (eller synges) af præsten eller menigheden. Præsten står herunder vendt mod alteret; under forsagelsen kan han stå vendt mod menigheden. Menigheden står op. Forsagelsen og trosbekendelsen kan også fremsiges fra prædikestolen før eller efter evangeliets oplæsning."

"Hvor forsagelsen og trosbekendelsen bruges ...". Allerede før 1992 var det altså almindeligt at bruge den apostolske trosbekendelse som gudstjenestebekendelse, men biskoppernes forbehold i deres vejledning vidner om, at denne praksis endnu ikke var enerådende i folkekirken.

Den apostolske trosbekendelse er undfanget som dåbsbekendelse, har altid været brugt som sådan og bruges stadig som dåbsbekendelse. Hvoraf kommer det så, at den er gået hen og blevet gudstjenestebekendelse i folkekirken?

Det skyldes først og fremmest indflydelse fra Grundtvig, som en overgang mente, at den apostolske trosbekendelse var et pagtsord af Herrens egen mund. Opfattelsen af den apostolske trosbekendelse som menighedens gudgivne pagtsord har grundtvigske kredse derefter taget til sig, så de har villet høre dåbsbekendelsens ord ved hver eneste højmesse.

Siden højmesseordningen af 1992 er den apostolske trosbekendelse med tilhørende forsagelse blevet obligatorisk led i højmissen, dog således at den nikænske trosbekendelse kan bruges i stedet for den apostolske. Det sidste sker i praksis kun ved ganske særlige lejligheder.

Fremførelsen er blottet for lidenskab

Spørgsmålet er, hvordan en formaliseret trosbekendelse fungerer som fast led i højmessens liturgi. Jeg ser flere problemer. Helt elementært ligger der en liturgisk udfordring i at have et obligatorisk led i højmissen kaldet "trosbekendelse".

Man kan næppe sige, at en formaliseret trosbekendelse udfylder en supplerende rolle forhold til den bekendelse af troen, der kommer til udtryk i højmessens bønner, salmer, prædiken og ikke mindst de hellige handlinger: nadver og dåb.

Snarere er der tale om et rivaliserende forhold, idet den formaliserede trosbekendelse gør fordring på at være det autoritative udtryk for den kristne tro. Jeg vil derfor tillade mig at mene, det er et spørgsmål, om en formaliseret trosbekendelse overhovedet er i stand til at udfylde en fornuftig endsige nødvendig funktion i højmessens liturgi.

Det er allerede et problem, at fremførelsen af den apostolske trosbekendelse er blottet for lidenskab. Fremførelsen kører reelt på autopilot, når menigheden fremsiger eller synger trosbekendelsen. For der bedes ikke om noget, og der siges intet nyt og tankevækkende. Tankerne kan frit vagabondere, for der står intet på spil for menigheden i dens gudsforhold.

Min påstand er, at trosbekendelsen kører tomgang i liturgien. Det viser sig bl.a. også i, at den er uden organisk sammenhæng med de omgivende led i liturgien. Sædvanligvis afvikles den i forlængelse af epistellæsningen, og man kan så spørge, hvorfor det pludselig er magtpåliggende at få bekendt troen på dette sted i gudstjenesten. Er det mon i medfør af epistellæsningen, at troen på den treenige Gud nu pludselig kan bekendes? Vel næppe.

Trosbekendelsen som valgfrit led

Jeg kan ikke se andet, end at trosbekendelsen fungerer som en forstyrrende afbrydelse af den tematiske sammenhæng, der måtte være mellem dagens læsninger, og som præsten i sit salmevalg sædvanligvis gør sig umage med at få frem.

Jeg har tidligere fremført det forslag, at trosbekendelsen flyttes til gudstjenestens indledning. I så fald kunne den fungere som menighedens kollektive dåbserindring. Denne dåbserindring kunne minde os om, at det er som døbte mennesker, at vi holder gudstjeneste. Men efterhånden tvivler jeg på, at trosbekendelsen selv med en sådan placering vil kunne "reddes" som opbyggeligt led i højmissen.

Mit forslag er derfor, at trosbekendelsen sløjfes som obligatorisk led i højmissen. Men det forslag har umiddelbart næppe chance for at nyde fremme. Mange fra grundtvigsk hold vil givetvis korse sig ved tanken om holde højmesse uden at bekende troen med den apostolske trosbekendelses ord.

Nu må man forstå mig ret. Det er trosbekendelsen som *obligatorisk* led, jeg foreslår sløjfet – ikke trosbekendelsen, hvor der er en naturlig anledning til at høre dens ordlyd, hvad der jo er, hver gang der er dåb i højmissen.

Men hvis nu menigheden ikke måtte være tilfreds med kun at høre trosbekendelsens ordlyd, når der er dåb, skal den pågældende menighed selvfølgelig til enhver tid have ret til at sige eller synge trosbekendelsen i højmissen. Blot vil det nu blive som en frivillig berigelse af den stedlige højmesseliturgi.

Mangler troværdighed ved barnedåb

Den apostolske trosbekendelses sejrsgang i højmissen hører uløseligt sammen med dens plads i folkekirkenes dåbsforståelse, og her tænker jeg ikke på, at trosbekendelsen indgår i dåbsritualet, for det har den altid gjort helt tilbage til reformationstidens dåbsritualer og længere tilbage endnu.

Nej, jeg tænker på den særtradition i folkekirken, at trosbekendelsen optræder i tilspørgsels form både ved voksendåb og ved barnedåb.

Ved en voksendåb giver det mening at tilspørge om troen på den treenige Gud, for trosbekendelsens ordlyd refererer til den dåbsforberedende undervisning, som dåbskandidaten må formodes at have modtaget. (Jeg ser her bort fra fænomenet "drop-in-dåb"). Dåbskandidatens ja-ord er en kvittering for at modtaget denne undervisning og for at være indforstået med indholdet af den.

Ved en barnedåb kan der af gode grunde ikke være tale om dåbsforberedende undervisning. Ikke desto mindre refererer trosbekendelsens tre artikler til en undervisning i troen på den treenige Gud, som om barnet har modtaget en sådan undervisning og er indforstået med indholdet af den.

Ved barnedåb savner personlig tilspørgsel på trosbekendelsens ordlyd elementær troværdighed.

Når man ikke desto har fastholdt personlig tilspørgsel i folkekirken til forskel fra dens søsterkirker, skyldes det så vidt jeg kan se, at man i folkekirken omgås trosbekendelsen som en sakrosankt remse, der er nødvendig, for at dåbspagten kan oprettes mellem Gud og barnet. Dåbspagten kan i virkeligheden ikke rigtig komme i stand, medmindre der svares korrekt ja til forsagelsen og de tre led i trosbekendelsen.

Ingen trosbekendelse ved nøddåb

Her er tiden inde til at bringe en vigtig detalje ind i billedet. I salmebogens tekstdel forefindes en anvisning til brug ved "hjemmedåb af i børn i øjeblikkelig livsfare (nøddåb)".

Ritualhandlingen er i sagens natur afkortet til det allermost nødvendige: 1) Forbøn for barnet: "Herre Jesus, tag i nåde mod dette barn", 2) overøsning: "N. N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn", 3) forbøn under håndspåleggelse: "Den almægtige Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden og skænket dig syndernes

forladelse, han styrke dig med sin nåde til det evige liv! Han bevare din udgang og din indgang fra nu og til evig tid!" og endelig 4) Fadervor.

Det er bemærkelsesværdigt, at forsagelsen og trosbekendelsen glimrer ved deres fravær i ritualet til nøddåb. Det er med andre ord alene de omkringståendes forbøn for barnet samt overøsningen i den treenige Guds navn, der gør dåben til en fuldgyldig dåb!

En tilsvarende klarhed i dispositionen burde også kendetegne det ordinære barnedåbsritual, omend det for menighedens opbyggelses skyld kan være ønskeligt, at der bruges flere ord ved en ordinær barnedåb, end der bruges ved en nøddåb.

Farvel til trosbekendelsen som tjekliste ved dåb

Menigheden kan godt tåle at høre beretningen om den såkaldte dåbsbefaling. Den handler ganske vist ikke om dåbens indstiftelse, men om at disciplene skal tage dåben i den treenige Guds navn med sig, når de drager ud i verden som missionærer. Og at de skal sørge for, at de døbte bliver oplært i den kristne tro.

Menigheden kan også have glæde af at høre fortællingen om Jesus, der tager de små i favn. Det var ganske vist ikke dåbshandlinger, Jesus udførte på de små, men fortællingen er et opbyggeligt billede på det, der sker ved en døbefont.

Selv den apostolske trosbekendelse har en vis opbyggelig funktion, nemlig som påmindelse om, hvordan den kristne menighed i århundreder har søgt at brede bekendelsen af troen på Jesus Kristus ud til også at indbefatte troen på Gud Fader og Gud Helligånd. Dog, så tidsløst genial og velafbalanceret er trosbekendelsen nu ikke, når det kommer til stykket, men det er en anden historie.

Som afsæt for dåbshandlingen er det hverken forsagelsen eller trosbekendelsen, der tæller, men de voksnes forbøn for barnet og begæring om at få det døbt. Jeg ser frem til et dåbsritual, der låner enkle, men dækkende ord til de voksnes forbøn for barnet. Det skal være et dåbsritual, hvor det er definitivt slut med at bruge trosbekendelsen som tjekliste for barnets kendskab til den kristne troslære!

Hvis trosbekendelsen fratages sin status som ord, der formidler dåbspagten, vil vejen være banet for, at trosbekendelsen ikke længere indgår som obligatorisk led i højmessens.